

Հավելված
Հաստատվել է ՀՀ ՎՊԻ տորիքի
2015թ. մարտի 24-ի թիվ 8/3 որոշմամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՀԱՅՐԻՉ ՊԱԼԱՏ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման նկատմամբ իրականացված վերահսկողության արդյունքների վերաբերյալ

Վերահսկողության հիմքը՝ Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի 2014 թվականի գործունեության տարեկան ծրագրի 10-րդ կետը, ՀՀ վերահսկիչ պալատի խորհրդի 2014 թվականի փետրվարի 3-ի թիվ 4/3 որոշումը:

Վերահսկողության նպատակը՝ ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման գործընթացի և ընդերքի օգտագործման համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը:

Վերահսկողության առարկան՝

1. ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման գործընթացի և ընդերքի օգտագործման հսկողության համապատասխանությունը ոլորտը կանոնակարգող ՀՀ օրենսդրությանը:
2. Հանքավայրերի և հանքերակումների (Ընտրանքային կարգով) օգտագործման համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը:

Վերահսկողության օբյեկտ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն (այսուհետ՝ Նախարարություն), Նախարարության աշխատակազմի «Ընդերքի տրամադրման գործակալություն» (այսուհետ՝ Գործակալություն), Նախարարության աշխատակազմի «Ընդերքի պետական տեսչություն» (այսուհետ՝ Տեսչություն) և թվով 15 հանքավայրերի և հանքերակումների (Ընտրանքային կարգով) ընդերքօգտագործողներ:

Վերահսկողության կատարման ժամկետը՝ 2014թ.-ի փետրվարի 3-ից մինչև 2014թ.-ի դեկտեմբերի 30-ը:

Վերահսկողությունն ընդգրկող ժամանակահատվածը՝ 2012թ.-ի հունվարի 1-ից մինչև 2014թ.-ի հուլիսի 1-ը Տեսչության մասով, իսկ Գործակալության մասով՝ մինչև 01.12.2014թ.-ը:

Վերահսկողության մեթոդաբանությունը՝ Դիտարկման ընթացքում կատարվել է ներկայացված տվյալների ուսումնասիրություն, որի արդյունքում առանձնացվել են ստուգման ձևի հիմնական ուղղությունները: Կատարվել է մի շարք փաստաթղթերի ու տվյալների ուսումնասիրություն և համադրում: Թվով 15 հանքավայրերի և հանքերակումների (Ընտրանքային կարգով) ընդերքօգտագործողների մոտ իրականացվել են ստուգումներ՝ ընդերքի օգտագործման օրինականության նկատմամբ: Ուսումնասիրության են ենթարկվել Նախարարության, Նախարարության աշխատակազմի Գործակալության և Տեսչության կողմից իրականացված գործառնությունները: Վերահսկողության արդյունքում ամփոփվել են դիտարկման և ստուգման ընթացքում արձանագրված փաստերը:

Վերահսկողության արդյունքները՝

Ա). ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման գործընթացի օրինականության վերաբերյալ

Վերահսկողության արդյունքում 2014թ.-ի դեկտեմբերի 18-ին կազմված թիվ 2 արձանագրությամբ նշված փաստերը ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրության, ինչպես նաև համապատասխան մի շարք այլ իրավական ակտերի պահանջների հետ համադրման արդյունքում, ՀՀ ՎՊ վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը արձանագրել է, որ վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակաշրջանում 01.01.2012թ.-ից մինչև 01.12.2014թ.-ը ընդերքօգտագործման իրավունքների (մետաղական և ոչ մետաղական) տրամադրման ապահովման, ինչպես նաև հանքային իրավունքների վերաձևակերպման գործընթացների մասնակից, Նախարարության և Գործակալության պաշտոնատար մի շարք անձանց պարտականությունների կատարումը զուգորդվել է ոչ միատեսակ մոտեցումներով:

1. Օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքների տրամադրման ապահովման վերաբերյալ

Այսպես, 2012թ.-ին տրամադրված ընդամենը 39 (որից մետաղական՝ 27) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 15-ը, որոնց տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ են արձանագրվել 10-ում (66.6%), որից մետաղականում՝ 9 և ոչ մետաղականում՝ 1:

2013թ.-ին տրամադրված ընդամենը 46 (որից մետաղական՝ 24) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 28-ը, որոնց տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ են արձանագրվել 16-ում (57.1%), որից մետաղականում՝ 9 և ոչ մետաղականում՝ 7:

2014թ.-ի 11 ամիսների ընթացքում տրամադրված ընդամենը 10 (որից մետաղական՝ 5) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 6-ը, որտեղ բոլոր դեպքերում (100%) արձանագրվել են տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ:

Արձանագրված խախտումների քանակական ցուցանիշների մեծությունը հիմնականում պայմանավորված է Նախարարությանում դեռևս առկա բյուրոկրատական քաշքշուկով: Վերոգրյալն ակնհայտ է դառնում «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի համապատասխան պահանջների և 18.12.2014թ.-ին կազմված թիվ 2 արձանագրությամբ նշված փաստերի համադրման արդյունքում: Այսպես. օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունք հայցելու դիմումի վերաբերյալ որոշման կայացման գործընթացը կարգավորվում է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածով, որի 4-րդ մասում մասնավորապես նշված է «...լիազոր մարմինը դիմումի գրանցման օրվանից հետո՝ 45-օրյա ժամկետում, որոշում է ընդունում դիմումի վերաբերյալ...: Եթե սույն մասով սահմանված ժամկետում լիազոր մարմինը դիմումի վերաբերյալ որոշում չի ընդունում, ապա դիմումը համարվում է

բավարարված, իսկ լիազոր մարմնի իրավասու անձը օրենքով սահմանված կարգով կրում է պատասխանատվություն»։ Վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովի կողմից արձանագրված փաստերը վկայում են, որ ուսումնասիրված 49 դեպքերում օրենսգրքի նշված հոդվածը Նախարարության և/կամ Գործակալության կողմից խախտվել է 32 դեպքում կամ 65%-ում։ Արձանագրվել են մի շարք դեպքեր, երբ դիմումից մինչև որոշման կայացում տևել է 100 և ավելի օրեր՝ սահմանված առավելագույն ժամկետ 45 օրվա փոխարեն (գործել է 01.01.2012-31.07.2014թթ)։ Ստորև բերված են դրանցից առավել ուշագրավները.

- «Պանարաքաս Միներալս» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 04.02.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 296 օր հետո,
- «Մեթըլ Փրինս Էլ Թի Դի Հայաստան» ընկերությունը դիմել է 14.03.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 289 օր հետո,
- «Օփուլենթ Թրեյդինգ Սոլյուշենս» ՓԲ ընկերությունը դիմել է 19.01.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 266 օր հետո,
- «Արատտա Լեոնային» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 03.07.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 178 օր հետո,
- «Գեոթիմ» ՓԲ ընկերությունը դիմել է 04.09.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 149 օր հետո,
- «Ձեմ Փրոդաքշն» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 09.01.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 108 օր հետո,
- «Հանքավան առողջարանային համալիր» ԲԲ ընկերությունը դիմել է 20.06.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 250 օր հետո,
- «ՍտեփԳազ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 12.07.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 228 օր հետո,
- «Սամվել-Արտյոմ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 28.08.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 197 օր հետո,
- «Գ.Ա.Վ. Ավազ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 23.09.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 155 օր հետո,
- «Ա-Ջավա» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 14.08.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 136 օր հետո,
- «ԱրտԼԿԿվարց» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 12.06.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 136 օր հետո,
- «Խաչքար լավարի» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 17.10.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 134 օր հետո,
- «Մանանա գրեյն» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 10.12.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 133 օր հետո,
- «Գարունիկ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 23.10.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 125 օր հետո,
- «Շ.Շեկոյան» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 07.08.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 106 օր հետո:

Հարկ է նշել, որ թվարկված դեպքերում, սահմանված առավելագույն ժամկետից առանց բավարար հիմնավորման ուշացված գործերից շուրջ 55%-ը գտնվել են Նախարարության վարույթում, իսկ շուրջ 21%-ը՝ Գործակալության վարույթում, իսկ մնացած 24%-ը գտնվել է այլ գերատեսչություններում կամ դիմումատու կազմակերպությունների մոտ:

Վերոգրյալի արդյունքում ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի, Նախարարության և Գործակալության կողմից խախտվել է՝ «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի պահանջները, ինչպես նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» 7-րդ հոդվածի պահանջները (Կամայականության արգելքը): Հարկ է նշել նաև, որ «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասով այս դեպքերում նախատեսվում է պատասխանատվություն:

Նշվածը, որպես բյուրոկրատական քաշքշուկ կամ ոչ միատեսակ մոտեցում որակելու պատճառներից է նաև այն փաստը, որ արձանագրվել են մի շարք դեպքեր, երբ Նախարարության կողմից օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքի դիմումները բավարարվել են զգալի սեղմ ժամկետներում: Օրինակ.

- «Դորոժնիկ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 10.04.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 6 օր հետո,
- «Արթուր և Վարուժան» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 13.04.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 24 օր հետո,
- «Մեդիս-Շին» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 21.03.2014թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 24 օր հետո,
- «Սիսիանի Բուստ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 13.07.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 30 օր հետո,
- «Գոլդարտ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 16.04.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 35 օր հետո,
- «Կապպեր Մայնինգ» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 19.11.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 38 օր հետո,
- «Սփայս Սթիլ Արմենիա» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 12.03.2012թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 39 օր հետո,
- «Նանարփի» ՍՊ ընկերությունը դիմել է 31.05.2013թ.-ին, դիմումը բավարարվել է 20 օր հետո:

2.Ընդերքօգտագործման իրավունքների վերաձևակերպման վերաբերյալ

«Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի ուժի մեջ (01.01.2012թ.) մտնելուց հետո, օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի 6-րդ մասով սահմանվել է՝ «...12 ամսվա ընթացքում, ընդերքօգտագործողները պարտավոր են դիմել լիազոր մարմին՝ իրենց ընդերքօգտագործման իրավունքը (լիցենզիա, պայմանագիր, լեռնահատկացման ակտ) վերաձևակերպելու համար... »:

Վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը, ուսումնասիրելով իրականացված գործընթացն արձանագրել է, որ Նախարարության կողմից ընդերքօգտագործման իրավունքների վերաձևակերպման գործընթացում ևս միանման դեպքերում ցուցաբերվել է ոչ միատեսակ մոտեցում: Օրինակ.

- «Դանդի Փրիշս Մեթալս Կապան» ՓԲ և «Պարամաունդ Գոլդ Մայնինգ» ՍՊ ընկերությունները, գրեթե նույն ժամանակ (3 օրվա տարբերությամբ) դիմել են ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպման, սակայն «Դանդի Փրիշս Մեթալս Կապան» ընկերության իրավունքը վերաձևակերպվել է 172 օր հետո, իսկ «Պարամաունդ Գոլդ Մայնինգ» ընկերության ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպումը տևել է 1 օր,

- «Մուլտի Գրուպ կոնցեռն» և «Մտքի Բանալի» ՍՊ ընկերությունները, գրեթե նույն ժամանակ (7 օրվա տարբերությամբ) դիմել են ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպման, սակայն «Մուլտի Գրուպ կոնցեռն» ընկերության իրավունքը վերաձևակերպվել է 179 օր հետո, իսկ «Մտքի Բանալի» ընկերության ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպումը տևել է 21 օր:

Վերոգրյալի արդյունքում կարելի է եզրակացնել, որ թեև վերաձևակերպման դիմում ներկայացնելու համար սահմանվել էր 12 ամիս ժամկետ և դիմումից մինչև վերաձևակերպման ավարտը ժամկետը սահմանափակված չէր, սակայն հավասար պայմաններում վերաձևակերպումների տևողությունները խիստ հակադրական են: Արդյունքում, Նախարարության կողմից խախտվել է՝ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» 7-րդ հոդվածի պահանջները (Կամայականության արգելքը): Ընդերքօգտագործման իրավունքների վերաձևակերպման տևողության վերաբերյալ ուսումնասիրված պատկերը աղյուսակների տեսքով բերված է ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից առ 18-ը դեկտեմբերի 2014թ.-ի կազմված թիվ 2 արձանագրությունում:

3. Ընդերքօգտագործման իրավունքի ձևավորման մերժված դիմումների վերաբերյալ

Վերահսկողություն իրականանցնող հանձնաժողովը, ուսումնասիրելով վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակաշրջանում 13 իրավունքների տրամադրման մերժումները, արձանագրել է, որ Նախարարության և Գործակալության կողմից կատարված ոչ օրինաչափ գործողությունների արդյունքում որոշ դիմումատու իրավաբանական անձինք զրկվել են ձևական սխալների ուղղման հնարավորություններից, որի հետևանքով դիմումները մերժվել են: Արձանագրվել է 3 դեպք, երբ դիմումները մերժվել են դրանք օրենքի ուժով բավարարված դառնալուց հետո: Խախտվել է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համապատասխան պահանջը՝ «...լիազոր մարմինը դիմումի գրանցման օրվանից հետո՝ 45 օրվա ժամկետում, որոշում է ընդունում դիմումի վերաբերյալ, որի մասին գրավոր ծանուցում է դիմումատուին: Եթե սույն մասով սահմանված ժամկետում լիազոր մարմինը դիմումի վերաբերյալ որոշում չի ընդունում, ապա դիմումը համարվում է բավարարված, իսկ լիազոր մարմնի իրավասու անձը օրենքով սահմանված կարգով կրում է պատասխանատվություն»:

Մասնավորապես.

- «Սթոուն Լենդ» ՍՊ ընկերությունը 20.11.2013թ.-ին դիմել է Նախարարություն ՀՀ Լոռու մարզի Կանչալաքարի պղնձի հանքերակման տարածքում 2013-2016թթ. երկրաբանահետախուզական աշխատանքների թույլատվություն ստանալու նպատակով, սակայն 01.10.2014թ.-ին թվականին ընկերության հայտը մերժվել է՝ հայցվող տեղամասն այլ ընկերության հանքային իրավունքով ծանրաբեռնված լինելու պատճառով:
- Վերահսկողության ընթացքում արձանագրվել է, որ «Սթոուն Լենդ» ՍՊ ընկերության հայտը մերժվել է դիմումի գրանցման օրվանից 345 օր հետո:
- «Արև 2» ՍՊ ընկերությունը 04.07.2014 թվականին դիմել է Նախարարություն ՀՀ Արագածոտնի մարզի Արտենի Լեռան օբսիդիանի երևակման Ապագա տեղամասի համար ընդերքի երկրաբանական ուսումնասիրության թույլտվություն ստանալու նպատակով, սակայն 25.09.2014 թվականին «Արև 2» ՍՊ ընկերության հայտը մերժվել է ֆինանսական ներդրումները չբավարարելու և ներկայացված փաստաթղթերի կամ դրանցում բերված տեղեկատվությունները կեղծ լինելու հիմքերով:

Վերահսկողության ընթացքում արձանագրվել է, որ «Արև 2» ՍՊ ընկերության հայտը մերժվել է դիմումի գրանցման օրվանից 83 օր հետո:

- «Գլոբալ Սիզնիչր գոլդ» ՍՊ ընկերությունը 11.12.2013թ. դիմել է Նախարարություն Գեղարքունիքի մարզի Գետիկ գետի միջին հոսանքի ավազանում գտնվող տեղամասի օգտակար հանածոների (ոսկի) արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության թույլտվություն ստանալու նպատակով, սակայն 01.10.2014 թվականին «Գլոբալ Սիզնիչր գոլդ» ՍՊ ընկերության հայտը մերժվել է «Հանրապետական երկրաբանական Ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ի կողմից տրված տեղեկատվության հիմքով՝ հայցվող տարածքում Գետիկի հանքերակման թիվ 750 անձնագրով կան միայն ոսկու ռեսուրսներ և չի կարելի առանձնացնել հարակից պղնձի երևակումից, այլապես շահագործման ժամանակ կլինեն պղնձի կորուստներ:

Վերահսկողության ընթացքում արձանագրվել է, որ «Գլոբալ Սիզնիչր գոլդ» ՍՊ ընկերության հայտը մերժվել է դիմումի գրանցման օրվանից 56 օր հետո:

Նշված բոլոր դեպքերում խախտվել է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ մասի պահանջները:

Վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը արձանագրել է, որ Նախարարության կողմից «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի մի շարք պահանջների խախտման արդյունքում «Սթոուն Լենդ», «Արև 2» և «Գլոբալ Սիզնիչր գոլդ» ՍՊ ընկերությունների դիմումները «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջով պետք է համարվեն բավարարված և ընկերություններին տրամադրվեն համապատասխան ընդերքօգտագործման իրավունքներ:

4. Նախարարության և Գործակալության կողմից ներկայացված պարզաբանումների վերաբերյալ

Վերահսկողության ընթացքում կազմված արձանագրությունները Նախարարության և Գործակալության կողմից ընդունվել են առանց առարկությունների, սակայն ներկայացվել են որոշ բացատրություններ (պարզաբանումներ) մի շարք խախտումների և թերությունների առաջացման հիմնապատճառների վերաբերյալ, որոնք կողմերի միջև կայացած քննարկումից հետո կցվել են արձանագրություններին:

Բ). ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման համապատասխանության վերաբերյալ

1. Տեսչության կողմից ստուգումների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ

Վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակաշրջանում 01.01.2012թ.-ից մինչև 01.07.2014թ.-ը Տեսչության կողմից ստուգումներ են իրականացվել ընդամենը 295 ընդերքօգտագործող կազմակերպություններում, որից 2012թ.-ին՝ 93 կազմակերպություններում 119 հանքավայրերի և հանքերակումների օգտագործման նկատմամբ (8 մետաղական + 111 ոչ մետաղական), 2013թ.-ին՝ 130 կազմակերպություններում 177 հանքավայրերի և հանքերակումների օգտագործման նկատմամբ (16 մետաղական + 160 ոչ մետաղական + 1 հանքային ջուր) և 2014թ.-ի առաջին կիսամյակում՝ 72 կազմակերպություններում 83 հանքավայրերի և հանքերակումների օգտագործման նկատմամբ (2 մետաղական + 68 ոչ մետաղական + 13 հանքային ջուր):

Վերահսկողության արդյունքում արձանագրվել է, որ ստուգումների մասնակից, ինչպես նաև ՀՀ մարզեր գործուղված, Տեսչության պաշտոնատար մի շարք անձանց պարտականությունների

իրականացումը որոշ դեպքերում կրել է ձևական բնույթ: Այսպես, 2012 թ.-ին իրականացված թվով 93 ստուգումներից 61-ում (65.6%), 2013թ.-ին իրականացված թվով 130 ստուգումներից 27-ում (20.7%) և 2014թ.-ի առաջին կիսամյակում իրականացված թվով 72 ստուգումներից 26-ում (36%) ՀՀ ՎՊ վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը առ 18.12.2014թ.-ի թիվ 1 միջանկյալ արձանագրության մեջ նշել է ստուգումների իրականացման և համապատասխան փաստաթղթավորման մի շարք թերություններ, խախտումներ և անհամապատասխանություններ: Մասնավորապես, արձանագրվել են բազմաթիվ դեպքեր երբ.

- Տեսչության աշխատակիցը ընդգրկվել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի հանձնարարագրում և ստուգում իրականացնելու նպատակով գործուղվել է կատարման վայր, սակայն չի ստորագրել ստուգման համապատասխան ակտը՝ 75 դեպք:
- Տեսչության աշխատակիցը ընդգրկվել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի հանձնարարագրում և ստուգում իրականացնելու նպատակով չի գործուղվել կատարման վայր, սակայն ստորագրել է ստուգման համապատասխան ակտը՝ 46 դեպք:

Վերոգրյալի պարզաբանման կապակցությամբ, վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովին Տեսչության 9 աշխատակիցներ (որից 5-ը նախկին) ներկայացրել են բացատրություններ, սակայն չեն հիմնավորում ստուգման ակտում իրենց ստորագրության բացակայությունը կամ առանց գործուղման ՀՀ տարբեր համայնքներում գտնվելու փաստը:

Խախտվել է՝ «Հայաստանի Հանրապետությունում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի, ինչպես նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» 55-րդ հոդվածի պահանջները:

Վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակաշրջանում, Տեսչության կողմից ընդամենը 295 ընդերքօգտագործող կազմակերպություններում մոտ իրականացված ստուգումներում ընդգրկված 24 աշխատակիցներից 21-ի մոտ արձանագրվել են պարտականությունների կատարման մի շարք թերություններ, անհամապատասխանություններ և խախտումներ, որոնք ամբողջական աղյուսակների տեսքով բերված են ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից 18-ը դեկտեմբերի 2014թ.-ի կազմված թիվ 1 արձանագրությունում:

2. Մարկշեյդերական չափագրման համար անհրաժեշտ սարք/սարքավորումների օգտագործման վերաբերյալ

Վերահսկողության արդյունքում արձանագրվել է, որ 01.01.2012թ.-ից մինչև 01.08.2014թ.-ը Տեսչությունը չի ունեցել մարկշեյդերա-գեոդեզիական չափագրման համար անհրաժեշտ սարք/սարքավորումներ (այդ թվում՝ էլեկտրոնային տախեոմետր, GPS արբանյակային դիրքորոշման կայան, չափաժապավեն, էլեկտրոնային դիատոմատ, սկավառակավոր խորաչափ, տեսալուսանկարահանման սարք և այլն): Նշվածներից էլեկտրոնային տախեոմետրը իրենից ներկայացնում է գեոդեզիական գործիք հեռավորությունների, ինչպես նաև հորիզոնական և ուղղահայաց անկյունների չափման համար: Վերջինիս միջոցով ստացված տվյալների մշակման արդյունքում ստացվում է ծավալ, որը կիրառվում է ընդերքօգտագործման վճարների օբյեկտ համարվող փաստացի ծավալների չափաքանակների և վճարների հաշվարկման համար: Տեսչության հիմնական միջոցների ցանկում, ինչպես նաև վարձակալական հիմունքներով, էլեկտրոնային տախեոմետրի չլինելու փաստը, համադրելով 2012թ.-ին՝ 49 , 2013թ.-ին՝ 93 և 01.07.2014թ.-ի

դրությամբ՝ 48 կամ ընդամենը 190 փաստացի ծավալների չափաքանակների ստուգումների արդյունքների հետ, վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը արձանագրում է, որ վերոգրյալ բոլոր դեպքերում, տեսչության համապատասխան աշխատակիցների կողմից ընդերքօգտագործողների մոտ կատարված ծավալների չափումները և հաջորդիվ հաշվարկները խիստ պայմանական են: Անհրաժեշտ սարք/սարքավորումների բացակայության փաստը հաստատվել է նաև Նախարարության կողմից տրամադրված տեղեկանքով:

Վերոգրյալի պարզաբանման կապակցությամբ, վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովին Տեսչության 6 աշխատակիցներ (որից 3-ը նախկին) ներկայացրել են բացատրություններ, որտեղ մասնավորապես հիշատակվում է թվով 2 էլեկտրոնային տախեոմետրերի (Leica TC407 և Leica TC305) մասին, որոնք պատկանել են Տեսչության նախկին պետին և Տեսչության մարկշեյդերային վերահսկողության բաժնի առաջատար մասնագետին: Մասնավորապես վերջիններս նշել են, որ. 1) չեն պահպանվել սարքերի ձեռքբերման փաստաթղթերը և չեն հիշում, թե երբ են դրանք ձեռք բերել, 2) սարքերի աշխատանքային ճշտության վերաբերյալ կասկածներ չեն եղել: Մնացած 4 աշխատակիցները նշել են, որ անտեղյակ են գործիքների սխալմունքի աստիճանից: Ավելին, Տեսչության մարկշեյդերական վերահսկողության բաժնի պետի բացատրության մեջ նշվում է նաև, որ ստուգումների ընթացքում օգտագործվել են նաև անձնական GPS սարքավորումներ և անգամ բջջային հեռախոսներ:

Այսպես, «Չափումների միասնականության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ հոդվածի 1-ին կետի 5-րդ ենթակետի համաձայն՝ պետական կառավարման մարմինների հանձնարարությամբ կիրառվող չափումների ժամանակ չափման միջոցները ենթակա են օրենսդրական չափագիտական հսկողության (ստուգաչափման): Նույն օրենքի 16-րդ հոդվածի 10-րդ կետում նշված է՝ «օրենսդրական չափագիտական հսկողության ենթակա չստուգաչափված չափման միջոցների շահագործումն արգելվում է»:

Վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը ծանոթացավ նաև շվեյցարական «Leica Geosystems AG» ընկերության պաշտոնական կայքում (www.leica-geosystems.com) տեղադրված Leica TC4** և Leica TC3** սերնդի էլեկտրոնային տախեոմետրերի ընդհանուր տեխնիկական տվյալների ձեռնարկի «Ցուցումներ ապահովության համար» մասի դրույթներին, որտեղ մասնավորապես նշված է, որ սարքը բաղկացած է բազմաթիվ օպտիկական ուսայնակներից և ցանկացած արտաքին մեխանիկական ներգործություն (հարված) կարող է էական ազդեցություն թողնել սարքի սխալմունքի մեծության վրա:

3. Նախարարության կողմից ներկայացված բացատրությունների վերաբերյալ

Վերահսկողության ընթացքում կազմված արձանագրությունները Նախարարության և Տեսչության կողմից ընդունվել են առանց առարկությունների, սակայն Նախարարության կողմից ներկայացվել են որոշ բացատրություններ (պարզաբանումներ) մի շարք խախտումների և թերությունների առաջացման հիմնապատճառների վերաբերյալ, որը կցվել է արձանագրություններին:

Գ). Թվով 15 հանրավայրերի և հանքերևակումների ընդերքօգտագործողների մոտ ընդերքի օգտագործման օրինականության նկատմամբ իրականացված ստուգումների արդյունքների վերաբերյալ:

Պինդ օգտակար հանածո պարունակող հանքավայրերի և հանքերնակումներ՝

1. «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ծարասարի արմատական ոսկու հանքերնակման տարածքում որոնման-հետախուզական աշխատանքներ.

2011թ.-ի հուլիսի 25-ին ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի թիվ 125-Ա հրամանով, «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությանը տրամադրվել է թիվ 604 ուսումնասիրության լիցենզիան՝ 3 տարի ժամկետով: 2011թ.-ի սեպտեմբերի 25-ին՝ (ոչ աշխատանքային օր՝ կիրակի), սահմանված երկամսյա ժամկետի վերջին օրը, Նախարարության և ընկերության միջև կնքվել է թիվ 594 լիցենզային պայմանագիրը, որի հավելված 2-ի համաձայն ընկերությունը պարտավորվել է իրականացվող ուսումնասիրության ամբողջ ժամկետի համար կատարել 250,366.4 հազ. դրամ ներդրում: Աշխատանքների ավարտը նախատեսվել է 2014թ.-ի 2-րդ եռամսյակին: Հարկ է նշել նաև, որ Գործակալության 3 բաժնի պետերը դրական կարծիք են հայտնել ընկերությանը նոր լիցենզիա տրամադրելու կապակցությամբ՝ միաժամանակ արձանագրելով ընկերության կողմից նախկինում պարտավորությունների ոչ լիարժեք կատարումը:

Ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովը այցելություն կատարեց ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ծարասարի ոսկու արմատական հանքերնակման տեղամաս, որտեղ ընտրանքային կարգով համադրվեցին նախատեսված և փաստացի կատարված աշխատանքները: Արդյունքում արձանագրվել է, որ, ընդհանուր առմամբ, 2011թ.-ի սեպտեմբերի 25-ին թիվ 594 լիցենզային պայմանագրի հավելված 1-ով նախատեսված դաշտային թվով 31 անվանում աշխատանքների տեսակներից «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերության կողմից համաձայն հաստատված երկրաբանահետախուզական ծրագրի գրեթե ոչ մի աշխատանք նախատեսված ծավալով չի իրականացվել: Բոլոր ակնադիտարկված աշխատանքները կատարվել են կամայական տեղերում և ոչ լիարժեք: Ավելին, «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությանը պայմանագրային ծառայություններ մատուցող «Ի Էյջ Էյ Մենեջմենթ» ՍՊ ընկերությունը 2014թ.-ի հուլիսի 15-ին ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովին ներկայացրել է տեղեկանք, համաձայն որի ԵՀԹՎ-29/133 թույլտվության (Ծարասար) տարածքում վերջինիս կողմից իրականացվել է հետախուզաառուների մաքրվածքներ և ակոսային նմուշարկման եղանակով վերցվել է 72 նմուշ: Հարկ է նշել, որ թիվ 594 լիցենզային պայմանագրի հավելված 1-ով նախատեսված ակոսային նմուշների քանակը կազմում է՝ 5930 հատ: Այսինքն, միայն ակոսային նմուշարկման մասով կատարվել է նախատեսվածի շուրջ 1.2%: Փաստացին համադրելով 2011թ.-ի օգոստոսի 25-ին հաստատված նախահաշվի տվյալների հետ, որտեղ ակոսային մեկ նմուշի համար նախատեսված է 2 500 դրամ. ստացվում է, որ տարածքում կատարված ամբողջ աշխատանքների արժեքը կազմում է ընդամենը 180.0 հազ. դրամ՝ նախատեսված 250,366.4 հազ. դրամի փոխարեն: Այսինքն, կատարվել է նախատեսվածի 0.07%:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության, առարկվել է մինչև 2012թ.-ի հունվարի 1-ը թվագրված խախտումների և թերությունների արձանագրումը:

1.1 «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկեբեր ցրոնների հանքերնակման տարածք.

2013թ.-ի մարտի 1-ին ընկերությունը դիմել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարին՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկեբեր ցրոնների հանքերնական ման լիցենզիոն տարածքի որոշակի հատվածից հրաժարվելու կապակցությամբ՝ մատնանշելով այդ տարածքի աննպատակահարմար լինելը: 2013թ.-ի մարտի 29-ին (դիմումի տրման օրվանը հաջորդող 28-րդ օրը) ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի թիվ 46-Ա հրամանով «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությանը տրամադրվել է ընդերքի տեղամասի մի մասից հրաժարման թիվ 1 հավաստագիրը: Ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովը վերոնշվածի կապակցությամբ արձանագրել է, որ.

- «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերության տնօրենի 01.03.2013թ.-ի դիմումը չի պարունակում «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ինչպես նաև 2-րդ մասի 1-ին կետի պարտադրի նշումները,
- «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերության կողմից չի ներկայացվել «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ և 3-րդ կետերով պահանջված տվյալները և փաստաթղթերը,
- Նախարարության կողմից չի պահպանվել «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 1-ին մասով պահանջված՝ դիմումից հավաստագիր առնվազն 3 ամսվա ժամկետը:

Տվյալ դեպքում հրաժարման հավաստագրի տրամադրումն արգելվում է: Նախարարության կողմից խախտվել է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 1-ին կետի պահանջը:

Ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովի կողմից ուսումնասիրության ենթարկվեցին և համադրվեցին հրաժարված և մնացած տարածքներում սկզբնական ու փոփոխված նախագծերի, ինչպես նաև պայմանագրերի պահանջների համապատասխան իրականացվելիք ուսումնասիրության աշխատանքների ծավալները և ակնկալվող արդյունքները: Արդյունքում արձանագրվել է, որ Մասրիկի ավազանի ոսկեբեր ցրոնները տեղադրված են Մասրիկ գետի ներկա հովտի միջին մասերում, որտեղ դրանք ժապավենանման ձգվում են գետի ներկա հունի երկայնքով: «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությանը երկրաբանական ուսումնասիրության համար տրամադրված տարածքը ամբողջությամբ ներառում է Մասրիկի ցրոնային երևակումը: Երկրաբանական և իրավիճակային քարտեզների համադրման արդյունքում ակնհայտ է դառնում, որ «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությունը հրաժարվել է իրեն հատկացված ընդերքի տեղամասի այն հատվածից, որտեղ գտնվում են հիմնական ոսկեբեր ցրոնները (հատկացված տարածքում գտնվող Մասրիկ գետի գրեթե ողջ երկարությամբ): Ընկերության կողմից ներկայացված ուսումնասիրության նախագծով նախատեսված լեռնային փորվածքների ճնշող մեծամասնությունը գտնվում են հենց հրաժարված տեղամասի սահմաններում: Երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքի օբյեկտ համարվող ընդերքի մնացած տեղամասը չի կարող ընդերքօգտագործման պայմանագրի պայմաններին համապատասխան օգտագործվել որպես ողջամիտ և համալիր: Նշված դեպքում արգելվում է հրաժարման հավաստագրի տրամադրումը՝ համաձայն «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետի:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության, առարկվել է մինչև 2012թ.-ի հունվարի 1-ը թվագրված խախտումների և թերությունների արձանագրումը, ինչպես նաև առարկվում է վերոնշյալ հրաժարման հավաստագրի «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի համապատասխան պահանջների խախտումներով տրամադրման փաստը:

2. «Արատտա Մայնինգ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկեբեր գրունների հանքերնական տարածք՝ Կենտրոնական տեղամաս.

Ընկերությունը 2013թ.-ի մարտի 29-ին թիվ ԵԼ-Ն02/03-13 գրությամբ դիմել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարին՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկու հանքերնական կենտրոնական տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրություն իրականացնելու իրավունք ստանալու խնդրանքով: Դիմումին կից ընկերությունը ներկայացրել է երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ծրագիր, որտեղ ամփոփ նախահաշվի համաձայն նախատեսվել է իրականացնել 61,287.7 հազ. դրամի աշխատանքներ: «Արատտա Մայնինգ» ՍՊ ընկերությունը ներկայացրել է երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ծրագիր, որը գրեթե ամբողջությամբ կրկնում է «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերության կողմից նախկինում ներկայացված ծրագիրը: ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի 11.04.13թ.-ի թիվ 51-Ա հրամանի համաձայն «Արատտա Մայնինգ» ՍՊ ընկերությանը տրամադրվել է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկու հանքերնական կենտրոնական տեղամասը՝ այն է «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերության հրաժարված տարածքը:

Ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովը վերոնշյալ կապակցությամբ **արձանագրել է, որ.**

- Խախտվել է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 7-րդ մասի 2-րդ կետի պահանջը՝ այն է. ընդերքի այն տեղամասը, որի համար ընկերությունը դիմել է, կամ դրա մի մասն այլ ընդերքօգտագործման առանձին օբյեկտ է, քանի որ «Արմենիա Ինթերնեյշնլ Գոլդ» ՍՊ ընկերությանը տրամադրված թիվ 1 հրաժարման հավաստագիրը տրամադրվել է օրենսգրքի խախտմամբ,
- Ընկերության 29.03.13թ.-ի թիվ ԵԼ-Ն02/03-13 գրության (դիմումի) «Կից ներկայացնում ենք» մասի 2-րդ կետում նշված է, որ կցված է «Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ից ստացված տեղեկություն տարածքի վերաբերյալ, սակայն նշված փաստաթուղթը հանքային իրավունքի փաթեթում առկա չէ: Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ ՊՈԱԿ-ի տնօրենի 11.07.14թ. թիվ Ֆ-131/4 տեղեկանքի համաձայն 15.03.2013-15.04.2013թթ. ժամանակահատվածում Ընկերությանը տեղեկություն չի տրամադրվել, ավելին Մասրիկի ոսկեբեր գրունների հանքերնական լիցենզիոն տարածքի որոշակի հատվածի համար հրաժարման հավաստագիր տալու մասին ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի թիվ 46-Ա հրամանը «Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ում մուտքագրվել է 2013թ.-ի ապրիլի 3-ին:

Ստուգումն իրականացնող հանձնաժողովը այցելություն է կատարել ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մասրիկի ոսկու հանքերնական տեղամաս, որտեղ ընտրանքային կարգով համադրվել է նախատեսված և փաստացի կատարված աշխատանքները: Արդյունքում արձանագրել է, որ ընդհանուր առմամբ, 2013թ.-ի ապրիլի 11-ի թիվ Պ-164 ընդերքօգտագործման պայմանագրի հավելված 1-ով նախատեսված թվով 16 անվանում դաշտային աշխատանքները նախատեսված ծավալով չի իրականացվել, ակնադիտարկված բոլոր աշխատանքները կատարվել են կամայական տեղերում:

Նշվածի մասին վկայում է նաև ընկերության հետ համագործակցության պայմանագրի շրջանակներում երկրաբանական աշխատանքների իրականացում ստանձնած «Ի Էյջ Էյ Մենեջմենթ» ՍՊ ընկերության լիազոր ներկայացուցչի 2014թ.-ի հուլիսի 15-ին ստուգող հանձնաժողովին ներկայացված տեղեկանքը, որի համաձայն ԵՀԹՎ-29/164 թույլտվության

(Մասրիկ) տարածքում վերջինիս կողմից իրականացվել է ընդամենը 49 հատ հորատում «RC Drilling» եղանակով (որը ըստ հանձնաժողովի ցրոնային հանքային կուտակումների ուսումնասիրման համար կիրառելի չէ):

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առանց առարկությունների:

2.2 «Արատտա Մայնինգ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Կողասարի ոսկու, Ջիլ Արեգունու ոսկու, Վերին Շորժայի ոսկու, Մաքենիսի ոսկու հանքերնական տարածքներ.

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Կողասարի ոսկու, Ջիլ Արեգունու ոսկու, Վերին Շորժայի ոսկու, Մաքենիսի ոսկու տեղամասերը 02.09.2010թ.-ից երկրաբանական համալիր աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով տրամադրվել են «Արատտա Մայնինգ» ՍՊ ընկերությանը՝ մինչև 31.08.2015թ.-ը ավարտելու պայմանով: Ստուգման ընթացքում արձանագրված փաստերի համաձայն 15.04.2014թ.-ի դրությամբ ընկերության կողմից ընդերքի նշված տեղամասերում չի իրականացվել որևէ աշխատանք, այն դեպքում, երբ ստանձնած աշխատանքների արժեքը կազմում է շուրջ 848.5 մլն. դրամ: Հարկ է նշել նաև, որ տրամադրված թույլտվությունների ավարտին մնացած ժամանակահատվածում՝ չիրականացված աշխատանքների լիարժեք կատարումը իրատեսական չէ, քանի որ նախատեսված համալիր աշխատանքները կրում են փուլային հաջորդականության բնույթ և խիստ կախված են եղանակային պայմաններից:

Ընկերության կողմից խախտվել է ընդերքօգտագործման պայմանագրի 4.4.1, 4.4.4, 4.4.7 կետերով նախատեսված պարտավորությունները, որի հետևանքով «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 30-րդ հոդվածով և ընդերքօգտագործման պայմանագրի 5 կետով նախատեսված դրույթների համաձայն լիազոր մարմինը կարող էր ընդերքօգտագործողին տալ զգուշացում, իսկ սահմանված ժամկետում (90 օր) զգուշացման հիմքերը չվերացնելու դեպքում օրենսգրքի նույն հոդվածի համաձայն ընդերքօգտագործման իրավունքը դադարում է:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առանց առարկությունների:

3. «Մեղրաձոր Գոլդ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Կոտայքի մարզի Մեղրաձորի ոսկու հանքավայրի արդյունահանում.

Ստուգումն իրականացվել է ընդերքի տրամադրման օրինականության նկատմամբ, իսկ օգտագործման նկատմամբ (ստորգետնյա և բացահանքի երկրաբանական ու մարկշեյդերական սպասարկման ճշտության) չի իրականացվել, քանի որ Նախարարության աշխատակազմի ընդերքի պետական տեսչության կողմից համապատասխան ստուգում է կատարվել և 13.10.2014 թվականին, կազմվել է թիվ 900006 ակտը:

«ԳեոՊրոՄայնինգ Գոլդ» ՍՊԸ-ին 07.06.2004թ. ՀՀ Կոտայքի մարզի Մեղրաձորի ոսկու հանքավայրում արդյունահանում իրականացնելու նպատակով տրվել է թիվ ՀԱ-Լ-14/167 հատուկ լիցենզիան՝ մինչև 10.09.2023թ. գործողության ժամկետով և 29.02.2008թ. կնքվել է հանքարդյունահանման նպատակով ընդերքօգտագործման թիվ 369 լիցենզային պայմանագիրը: Այնուհետև 28.06.2011թ. հիմք ընդունելով ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի 18.04.2011թ. թիվ 50-Ա հրամանը վերոնշյալ հանքային իրավունքը «Մեղրաձոր Գոլդ» ՍՊ Ընկերությանը փոխանցելու մասին, հաշվի առնելով ընդերքի օգտակար հանածոների մնացորդային պաշարների վերաբերյալ տեղեկանքը, 08.11.2010թ.-ին կողմերի միջև կնքվել է համաձայնագիր, որով «Մեղրաձոր Գոլդ» ՍՊ ընկերությունը պարտավորվել է կատարել լիցենզիայով և լիցենզային պայմանագրով իրեն անցնող իրավունքներն ու պարտականությունները: Սակայն, հիմք ընդունելով

ընդամենը «Մեղրաձոր Գոլդ» ՍՊԸ ընկերության տնօրենի առ 12.05.2011թ. թիվ ՄԳ06Մ գրությունը, հանքային իրավունքի փոխանցման ժամանակ ուժը կորցված են համարվել պայմանագրի մի շարք դրույթներ:

Մեղրաձորի հանքավայրի օգտակար հանածոների՝ ոսկու, արծաթի, թելուրի պաշարները 27.03.2002թ. վերահաստատվել են ՀՀ ՊՊՀ-ի կողմից՝ թիվ 123 արձանագրությամբ: Պայմանագրում նույնպես որպես հիմնական և ուղեկից օգտակար հանածոների քանակներ նշվել են ոսկի, արծաթ, թելուր: Ընկերության կողմից 2012թ.-ից մինչև 2014թ.-ի հունիսի 1-ն ընկած ժամանակահատվածում արդյունահանված և իրացված հանքաքարում որոշվել է միայն ոսկու և արծաթի քանակները: Իրացված հանքաքարի դիմաց ընկերությանը վճարել են միայն ոսկու և արծաթի դիմաց, իսկ թելուրի քանակը ընկերության կողմից չի որոշվել:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առանց առարկությունների:

4. «Մագամար» ՓԲ ընկերություն՝ ՀՀ Լոռու մարզի Արմանիսի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրի արդյունահանում.

Ընկերության հանքային իրավունքը «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերի համաձայն 20.10.2012թ. վերաձևակերպվել է (թույլտվություն ՇԱԹՎ-29/093, պայմանագիր ՊՎ-093, լեռնահատակացման ակտ ԼՎ-093): Վերաձևակերպված պայմանագրով չեն նախատեսվել նախկինում թիվ 330 լիցենզային պայմանագրի 1-3 հավելվածներով սահմանված պարտավորությունները: Հարկ է նշել, որ ընկերության կողմից նշված պարտավորությունները կատարված չեն, համաձայն լիցենզային պայմանագրի (թիվ 330) և ոլորտը կարգավորող ՀՀ օրենսդրության հանքային իրավունքը կարող էր դադարեցվել:

Ընկերության կողմից 22.02.2013թ. թիվ 30/13 և 11.03.2013թ. թիվ 37/13 գրություններ են ներկայացվել Նախարարություն՝ հանքավայրի ընդերքօգտագործման թիվ ՊՎ-093 պայմանագրի ժամկետի երկարաձգման նպատակով կից ներկայացնելով՝ փոփոխված աշխատանքային նախագիծ, տեղեկանք հանքավայրի մնացորդային պաշարների վերաբերյալ, տեղեկանք հարստացման տեխնոլոգիաների վերաբերյալ: Նախարարությունը ներկայացված փաստաթղթերի ուսումնասիրության արդյունքում 27.03.2013թ. փոփոխություն է կատարել ընդերքօգտագործման թիվ ՊՎ-093 պայմանագրի համապատասխան կետում, որի արդյունքում պայմանագրի ժամկետը երկարաձգվել է մինչև 06.04.2015թ.:

Ընկերության կողմից արդյունահանվել է ընդերքօգտագործման պայմանագրով չտրամադրված հանքային մարմիններից՝ 1ա, 2ա, 6ա, 6բ, 6վ, 7ա, 10ա, 11ա, 12ա, 12բ: Այսինքն, ընկերության կողմից շահագործման ընթացքում հայտնաբերվել են նոր հանքային մարմիններ, որոնք ընկերությունը արդյունահանել է առանց լիազոր մարմինն օրենքով սահմանված կարգով տեղյակ պահելու, խախտվել է՝ «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին և 14-րդ կետերով նախատեսված համապատասխան պահանջները:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության մատնանշվել և պարզաբանվել են արձանագրված խախտումների ու թերությունների առաջացման տեխնիկական բնույթի հիմնապատճառները:

5. «Մագամար» ՓԲ ընկերություն՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Լիճքվազ-Թեյի ոսկու հանքավայրի արդյունահանում.

Հանքային իրավունքի տրամադրումը կատարվել է օրենսդրության պահանջների խախտմամբ, հանքարդյունահանման հատուկ ՀԱ-Լ-14/650 լիցենզիան տրամադրվել է 08.02.2011թ. , իսկ

լիցենզիոն թիվ 524 պայմանագիրը կնքվել է 08.12.2011թ.: Խախտվել է «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (Կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի, 6-րդ մասի 3-րդ կետի պահանջը՝ լիցենզիայի տրման և լիցենզային պայմանագրի կնքման միջև ընկած ժամանակահատվածը չի կարող գերազանցել՝ հանքարդյունահանման հատուկ լիցենզիայի համար՝ 9 ամիսը: Մահմանված վերջնաժամկետը լրանալու պահին լիցենզային պայմանագիրը չկնքվելու դեպքում տրամադրված լիցենզիան պետք է ճանաչվեր չեղյալ, որը չի կատարվել, այն դեպքում երբ պայմանագիրը կնքվել է 1 ամիս ուշացումով:

Ընկերությունը լեռնահատկացման ակտով տրամադրված 124,6 հա տարածքի համար հողամասի վարձակալության պայմանագիր չի կնքել:

Տրամադրումից հետո հանքավայրում հանքարդյունահանման աշխատանքներ չեն կատարվել: Ընկերության կողմից 2010թ. համար ներկայացված 5-ՕՀՊՀ տարեկան հաշվետվությամբ հաշվեկշռային պաշարների մնացորդները 01.01.2010թ.-ի դրությամբ կազմել են՝ հանքաքար 2993.459 հազ.տ, ոսկի՝ 17,634.679 կգ, արծաթ՝ 104,484.0 կգ, պղինձ՝ 13,410.148 տոննա, որը չի համապատասխանում հանքային իրավունքով տրամադրված պաշարներին, այսինքն տրամադրված պաշարների նկատմամբ մնացորդային պաշարները պակաս են հանքաքարի մասով 2.391 հազ.տոննա, ոսկու մասով՝ 16.171 կգ, արծաթի մասով՝ 640.0 կգ, պղնձի մասով՝ 10.86 տոննա:

Ըստ ընդերքօգտագործման ՊՎ-293 22.11.2012թ. պայմանագրի հավելված N1-ի առաջին կետի, ընդերքօգտագործողի կողմից օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով ֆինանսական առաջարկներ և ընդերքօգտագործման վճարներ բաժնով ընկերությունը մինչև 2015թ. 1-ին եռամսյակը պարտավոր է կատարել 18,200.0 մլն դրամի ներդրումներ, որից 10,200.0 մլն դրամը՝ մինչև 01.04.2014թ.:

Ընկերության կողմից ներկայացված տեղեկանքների համաձայն Լիճքվագ-Թեյի հանքավայրում կատարվել է ընդամենը 59.7 մլն դրամի ներդրում: Լիճքվագ-Թեյի հանքավայրի մասով աշխատակիցներ առկա չեն, իսկ հանքավայրի տարածքում առկա գույքը չի հանդիսանում ընկերության սեփականությունը:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության առարկվել է 01.01.2012թ.-ին ուժը կորցրած «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (Կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի գործողության ժամանակահատվածում թվագրված խախտումների և թերությունների արձանագրումը, ինչպես նաև մատնանշվել և պարզաբանվել են արձանագրված խախտումների և թերությունների առաջացման հիմնապատճառները:

6. «Տիգարբո» ՍՊ ընկերություն ՝ ՀՀ Կոտայքի մարզի Նոր Գեղի անդեզիտաբազալտի հանքավայրի արդյունահանում.

Ստուգման արդյունքներով արձանագրվել է, որ «Տիգարբո» ՍՊ ընկերությունը սահմանված ժամկետում՝ մինչև 14.07.12թ. չի դիմել լիազոր մարմին լիցենզային պայմանագիր կնքելու համար և լիցենզիան պետք է ճանաչվեր չեղյալ: Ընկերությունը 21.07.2012թ. (շաբաթ օր) թիվ 36 գրությամբ դիմել էր լիազոր մարմին սահմանված կարգով լիցենզային պայմանագիր կնքելու համար, դիմումը մերժելու փոխարեն հետին ամսաթվով՝ 12.07.12թ. կնքվել է հանքարդյունահանման նպատակով ընդերքօգտագործման թիվ 548 լիցենզիային պայմանագիրը: Նշված թիվ 548 լիցենզային

պայմանագիրը կնքվել է «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (Կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 3-րդ կետի և ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի թիվ 180-Ա հրամանի 3 կետի 1-ին ենթակետի պահանջի խախտմամբ:

«Տիգարբո» ՍՊ ընկերությանը ՇԱԹՎ-29/389 հանքային իրավունքով տրամադրված 4.3 հատարածքի համար հողօգտագործման պայմանագիր համայնքի հետ չի կնքել, փոխարենը այն կնքվել է ստուգման ընթացքում (02.10.14թ.). ըստ պայմանագրի տարեկան վարձավճար է սահմանվել 645 հազ. դրամ:

Խախտվել է «ՀՀ հողային օրենսգրքի» 54-րդ հոդվածի պահանջը, այն է հողամասերի նկատմամբ քաղաքացիների և իրավաբանական անձանց սեփականության իրավունքը, օգտագործման իրավունքը, գույքային իրավունքները ծագում են պետական գրանցման պահից, այսինքն հանքային իրավունքի տրամադրման պահից՝ 14.10.2011թ.-ից, մինչև գույքային իրավունքի գրանցման պահը՝ 07.10.2014թ.-ը հանքավայրը շահագործվել է օրենսդրության խախտումով:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության առարկվել է 01.01.2012թ.-ին ուժը կորցրած «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (Կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի գործողության ժամանակահատվածում թվագրված խախտումների և թերությունների արձանագրումը: «Տիգարբո» ՍՊ Ընկերությունը հիմք ընդունելով ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից արձանագրված փաստերը, 2014թ.-ի նոյեմբերի 28-ին ՀՀ Կոտայքի մարզի Նոր Գեղի համայնքին վճարել է 1,908.1 հազ. դրամ հողամասի վարձավճարը մինչև այդ օրն առանց համապատասխան պայմանագրի հողամասի օգտագործման համար:

7. «Մոլիբդենի աշխարհ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Դաստակերտի պղինձ-մոլիբդենի հանքավայրի արդյունահանում.

Ստուգմամբ արձանագրվեց, որ 06.06.2012թ.-ին ընկերության տնօրենը դիմել է ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարին՝ խնդրելով վերաձևակերպել ՀԱ-Լ-14/435 լիցենզիան և կնքել ընդերքօգտագործման պայմանագիր, կից ներկայացնելով ՀԱ-Լ-14/435 լիցենզիայի բնօրինակը, հանքավայրի շահագործման նախագիծը, բնապահպանական փորձաքննության եզրակացությունը և տեխնիկական անվտանգության եզրակացությունները /մուտք 05/3268-12/: Սակայն, լիազոր մարմինը վերոնշյալ դիմումի հիման վրա ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի 06.11.2012թ.-ի N 89-Ա հրամանի համաձայն ընկերությանը տրամադրել է նոր (բայց ոչ վերաձևակերպված) ՇԱԹ-29/174 թույլտվությունը: Հարկ է նշել, որ նոր թույլտվություն ստանալու համար Օրենսգրքի 49-րդ հոդվածը նախատեսում է այլ ընթացակարգ:

07.11.2012թ.-ին Նախարարության և ընկերության միջև կնքվել է թիվ ՊՎ-174 ընդերքօգտագործման պայմանագիրը, սակայն պայմանագիրը կնքվել է ՀՀ կառավարության 2012 թվականի մարտի 22-ի N 437-Ն որոշմամբ հաստատված օրինակելի ձևի խախտմամբ՝ մասնավորապես. պայմանագրին կից հավելված 1-ի առաջին մասի 1-ին կետում թերի են արտացոլված հանքի աշխատանքների, կապիտալ և գործառնական ծախսերի հետ կապված ֆինանսական առաջարկներին վերաբերող տվյալները, իսկ պայմանագրին կից հավելված 2-ում լիարժեք չեն ներկայացվել հանքի փակման ծրագրով նախատեսված միջոցառումները և համապատասխան ներդրումների ծավալները:

Ընկերությունը լեռնահատկացման ակտով տրամադրված 677,8 հա տարածքի համար հողամասի վարձակալության պայմանագրեր չի կնքել:

Ընկերությունը 20.10.2014թ.-ի դրությամբ չի կատարել 07.11.2012թ.-ին կնքված N ՊՎ-174 ընդերքօգտագործման պայմանագրի 3.4 մասի մի շարք կետերով նախատեսված, ինչպես նաև նույն պայմանագրին կից թիվ 1 և 3 հավելվածներով սահմանված պարտավորությունները: Բացի այդ, հարկ է նշել, որ ընկերության կողմից 09.10.2014թ.-ին ներկայացված N 32 և 33 տեղեկանքներում նշված երկրաբանության գծով աշխատակիցների և այլ կազմակերպությունների հետ կնքված պայմանագրերի հիման վրա կատարված աշխատանքներն իրականացվել են մինչև ՊՎ-174 ընդերքօգտագործման պայմանագրի կնքվելը ընկած ժամանակահատվածում:

ՊՎ-174 ընդերքօգտագործման պայմանագրի կնքումից մինչև 20.10.2014թ.-ի դրությամբ օգտակար հանածոյի արդյունահանման թիվ ՇԱԹ-29/174 թույլտվության շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի Դաստակերտի պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրի շահագործում չի իրականացվել և դրա հետ կապված երկրաբանական աշխատանքներ չեն կատարվել:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առարկություններով: Ըստ էության առարկվել է 01.01.2012թ.-ին ուժը կորցրած «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (Կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի գործողության ժամանակահատվածում թվագրված խախտումների և թերությունների արձանագրումը, ինչպես նաև մատնանշվել և պարզաբանվել են արձանագրված խախտումների և թերությունների առաջացման հիմնապատճառները:

8. «ՌԱԿ Սիներալգ ընդ Մեթալգ ինվեսթմենթս Արմենիա» ՍՊ Ընկերություն՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Լեռնաշենի ոսկի-բազմամետաղի, ՀՀ Լոռու մարզի Պրիվոլնոյե հանքային դաշտի, ՀՀ Տավուշի մարզի Սառնաղբյուրի պղնձի և Կադնուտ-Ծակքար հանքային դաշտի երկրաբանա-հետախուզական աշխատանքներ.

2012թ.-ի մայիսի 22-ին թիվ 55 հատուկ լիցենզիան վերաձևակերպվել է և կազմակերպությանը տրամադրվել է երկրաբանական ուսումնասիրության թիվ ԵՀԹՎ-29/025 թույլտվությունը, ժամկետը երկարաձգվել է մինչև 05.10.2014թ., իսկ 30.05.2012թ. կնքվել է երկրաբանական ուսումնասիրության թիվ ՊՎ-025 պայմանագիրը: Այնուհետև ղեկավարվելով «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 42 և 44-րդ հոդվածներով՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի կողմից 06.11.2012թ. տրվել է թիվ 87-Ա հրամանը երկրաբանական ուսումնասիրության թույլտվության ժամկետը 2 տարով երկարաձգելու վերաբերյալ, նվազեցվել է նաև տրամադրվող տարածքի մակերեսը (նախկինում՝ 6000 հա), հասնելով 3002 հա-ի:

Երկրաբանական աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով տրամադրված թիվ 55 լիցենզիայի հիմքով ընկերության և Տավուշի մարզպետարանի միջև 06.08.2010թ. կնքվել է սերվիտուտի թիվ 1173 պայմանագիրը, որով ընկերությանը հողօգտագործման իրավունք է վերապահվել 2,832.17 հա մակերեսով հողամասի նկատմամբ՝ 1 հա դիմաց սահմանելով տարեկան 10,0հազ. դրամ վարձավճար:

ՀՀ Տավուշի մարզպետը 11.11.2011թ.-ին ընկերությանը գրություն է ուղղել, խնդրելով սերվիտուտի պայմանագրով ամրագրված վճարներն այսուհետ փոխանցել համայնքների համապատասխան հաշվեհամարներին, քանի որ 24.06.2010թ. ընդունված՝ «ՀՀ վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» թիվ ՀՕ-115-Ն

ՀՀ օրենքի համաձայն, սերվիտուտի պայմանագրով ընդգրկված 2,832.17 հա տարածքն ամբողջությամբ ներառվել է թվով 5 համայնքների վարչական տարածքներում:

06.08.10թ. կնքված հողօգտագործման պայմանագրի գործողության ժամկետը սահմանվել է մինչև 31.12.2012 թվականը, միաժամանակ, համաձայն պայմանագրի 12 կետի, «Լիցենզիայի ժամկետը երկարաձգելու դեպքում սույն պայմանագրի ժամկետը կհամարվի երկարացված՝ երկարաձգված լիցենզիայի ժամկետով»: Պայմանագրի 14-րդ կետում նշվել են պայմանագրի հնարավոր դադարեցման պայմանները, ըստ որի ընկերությունը պարտավորվել է այդ մասին նախապես առնվազն 2 ամիս առաջ գրավոր հայտնել Տավուշի մարզպետին: Նշված կետի համաձայն 28.02.2014թ.-ից սերվիտուտի պայմանագրից հրաժարվելու մասին համապատասխան դիմումն ընկերության կողմից ուղղվել է 27.12.2013թ.-ին: Չնայած այն հանգամանքին, որ Տավուշի մարզպետարանի կողմից հետազայում նշվել է այն փաստը, որ համայնքների վարչական տարածքներում ընկերության կողմից շարունակվում են իրականացվել հետախուզական աշխատանքներ, այնուամենայնիվ, սերվիտուտի պայմանագրով ծագած պարտավորությունները մասնակի են կատարվել՝ 2013թ.-ից հողօգտագործման դիմաց համայնքային բյուջե վճարումները մասնակի են կատարվել: Հաշվի առնելով այն, որ լիցենզիայի երկարաձգման արդյունքում երկրաբանական ուսումնասիրության համար հատկացված հողատարածքը կազմել է նախորդի 50.0%-ը, ապա սերվիտուտի թիվ 1173 պայմանագրով ծագած պարտավորությունները 2013թ.-ից մինչև 2014թ.-ի մարտ ամիսը ընկած ժամանակահատվածում կազմում է 11,000.0 հազ. դրամ:

Ընկերության կողմից արձանագրություններն ընդունվել են առանց առարկությունների: «ՈԱԿ Միներալզ ընդ Մեթալզ ինվեսթմենթս Արմենիա» ՍՊԸ ընկերությունը հիմք ընդունելով ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից արձանագրված փաստերը 2014թ.-ի դեկտեմբերի 12-ին ՀՀ Տավուշի մարզի թվով 5 համայնքներին (Կիրանց, Ներքին Ծաղկավան, Սևքար, Հաղարծին, Ոսկեպար) վճարել է ընդամենը 11.000.0 հազ. դրամ հողամասի վարձավճարը:

9. «ԱՍՍԱԹ» ՍՊԸ ընկերություն՝ ՀՀ Լոռու մարզի Քարաբերդի ոսկու հանքավայրի արդյունահանում.

ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի 06.06.2013թ.-ի թիվ 92-Ա հրամանի համաձայն ընկերությանը տրամադրվել է ՇԱԹ-29/366 թույլտվությունը և կնքել համապատասխան Պ-366 պայմանագիրը: Հարկ է նշել, որ նոր թույլտվությունը տրամադրվել է «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 51-րդ հոդվածի պահանջների խախտմամբ. այն է՝ տրամադրվել է շուրջ մեկ ամիս ուշացումով:

ՀՀ Լոռու մարզի Քարաբերդի ոսկու հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծի վերաբերյալ տեխնիկական անվտանգության եզրակացությունը կազմված է եղել ավելի շուտ (02.05.2012թ.), քան ընկերությունը դիմել է լիազոր մարմին թույլտվություն ստանալու համար (10.05.2012թ.): Տեխնիկական անվտանգության փորձաքննության N 1022 եզրակացության և կնքված Պ-366 պայմանագրի միջև առկա են մի շարք անհամապատասխանություններ. այսպես՝ եզրակացության մեջ նշվում է, որ փորձաքննության արդյունքում պարզվել է, որ Քարաբերդի ոսկու հանքավայրի Կենտրոնական տեղամասը գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաքից 11,5 կմ հեռավորության վրա, այն դեպքում երբ Լ-366 լեռնահատկացման ակտի մեջ նշվում է, որ լեռնահատկացումը գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաքից 4,5 կմ հյուսիս-արևելք: Ավելին, եզրակացությամբ նախատեսվում է հանքավայրի շահագործումը կատարել բաց եղանակով 3 տարվա

ընթացքում՝ տարեկան 12,122.0 տ արտադրողականությամբ, իսկ Պ-366 պայմանագրի մեջ տարեկան արտադրողականությունը բացահանքից նշված է 11,551.3 տ:

Ընկերությունը Լ-366 լեռնահատկացման ակտով տրամադրված 20.3 հա տարածքի համար հողամասի վարձակալության պայմանագիր 27.11.2014թ.-ի դրությամբ չի կնքել:

Պ-366 ընդերքօգտագործման պայմանագրի կնքումից մինչև 05.11.2014թ.-ի դրությամբ օգտակար հանածոյի արդյունահանման N ՇԱԹ-29/366 թույլտվության շրջանակներում ՀՀ Լոռու մարզի Քարաբերդի ոսկու /կենտրոնական տեղամաս/ հանքավայրի շահագործում չի իրականացվել և դրա հետ կապված երկրաբանական աշխատանքներ չեն կատարվել:

Ընկերության կողմից արձանագրությունը ընդունվել է առարկությունով, որտեղ ըստ էության պարզաբանվում են արձանագրված խախտումների և թերությունների հիմնապատճառները:

10. «ՆԱՆԱԸՓԻ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սոթք գետի ցրոնային ոսկու երկրաբանական ուսումնասիրության.

Ընկերությանը 20.06.2013թ. Նախարարության կողմից տրվել է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սոթք գետի ցրոնային ոսկու տեղամասի օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության թիվ ԵՀԹ-29/176 թույլտվությունը մինչև երեք տարի գործողության ժամկետով, և նույն օրը կնքվել է ընդերքօգտագործման թիվ Պ-176 պայմանագիրը մինչև 31.12.2013թ. գործողության ժամկետով: Աշխատանքներն իրականացնելու համար ընկերությունը 21.06.2013թ.-ին «ԱՍՍԱԹ» ՍՊԸ-ի հետ կնքել է պայմանագիր, որով վերջինս պարտավորվել է աշխատանքներն իրականացնել ընդերքօգտագործման թիվ Պ-176 պայմանագրին կից ժամանակացույցի համաձայն:

Ստուգմամբ արձանագրվել է, որ ընկերության կողմից ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով մետաղական օգտակար հանածոների քանակի, որակի և այլ հատկությունների վերաբերյալ տեղեկատվության արժանահավատությունն ապահովելու նպատակով փորձանմուշների հսկողական անալիզներ չեն ենթարկվել, իսկ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներն իրականացվել են հաստատված ծրագրով և ժամանակացույցով նախատեսվածից էականորեն պակաս: Կատարված աշխատանքների արդյունքում ընկերության կողմից կազմվել է «ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սոթք գետի ավազանում ցրոնային ոսկու երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների արդյունքների վերաբերյալ՝ 01.12.2013թ.-ի դրությամբ Սոթքի փորձարարական ֆաբրիկայի պոչերի պաշարների հաշվարկմամբ» հաշվետվություն, որը 28.12.2013թ. ներկայացվել է Նախարարության աշխատակազմի ՕՀՊԳ պետական ընդերքաբանական փորձաքննության: Մակայն, ՕՀՊԳ-ի կողմից 17.02.2014թ փորձաքննության գործընթացը դադարեցվել է և հաշվետվությունը հետ է վերադարձվել ընկերությանը, քանի որ աշխատանքի նախնական փորձաքննության ընթացքում պարզվել է, որ կատարված աշխատանքները չեն համապատասխանում ընկերությանը տրամադրված թույլտվության և պայմանագրի պահանջներին:

Ընկերության կողմից արձանագրությունն ընդունվել է առարկությունով, որտեղ ըստ էության պարզաբանվում են արձանագրված խախտումների և թերությունների հիմնապատճառները:

Հեղուկ և գազային հանածո պարունակող հանքավայրեր՝

11. «Արգնի առողջարան» ՓԲ ընկերություն՝ ՀՀ Կոտայքի մարզի Արգնիի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունահանում.

«Արգնի առողջարան» ՓԲ ընկերությունը (այսուհետ՝ Ընկերություն) 2013 թվականի փետրվարի 15-ից արդյունահանում է «Հանքային ջուր» տեսակի օգտակար հանածո՝ բուժական նպատակով, ՀՀ Կոտայքի մարզի Արգնիի *ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրից* (հիմք՝ ՀՀ բնապահպանության նախարարության կողմից 2009թ. տրված ստորերկրյա ջրերի հանքարդյունահանման թիվ 36 լիցենզիա և ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից 20.10.2012թ. տրված օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն ՇԱԹՎ-29/147): Արգնիի *ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի թիվ 1/62 հորատանցքը* շահագործվում է բուժական նպատակով: Լիազոր մարմնի և Ընկերության միջև կնքվել է օգտակար հանածոյի արդյունահանման պայմանագիր և տրվել է օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն: Ընկերությունը Արգնիի *ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի թիվ 1/62 հորատանցքը* շահագործում է համաձայն ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից 20.10.2012թ. տրված օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվության, սակայն Արգնիի *ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի թիվ 1/62 հորատանցքը առաջնային (առաջնային խողովակով) շահագործվում* է «ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ» ՍՊ ընկերության կողմից, իսկ «Արգնի առողջարան» ՓԲ ընկերությունը վերոնշյալ օգտակար հանածոն ստանում է հանքային ջրի արդյունահանման նպատակի համար առանձնացված խողովակով:

12.<<Երևանի գարեջուր>> ՓԲ ընկերություն՝ ՀՀ Վայոց Ձորի մարզի Ջերմուկի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունահանում.

<<ԵՐԵՎԱՆԻ ԳԱՐԵՋՈՒՐ>> ՓԲ ընկերությունը (այսուհետ Ընկերություն) 2012 թվականի սեպտեմբեր ամսից արդյունահանում է <<Հանքային ջուր>> տեսակի օգտակար հանածո՝ արդյունաբերական (շաղցման) նպատակով, ՀՀ Վայոց Ձորի մարզի Ջերմուկի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի <<Պուճուր գետ տեղամաս>> (հիմք՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից 19.05.2009թ. տրված ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության լիցենզիա թիվ. 436 և ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից 20.10.2012թ. տրված օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն ՇԱԹՎ-29/123): Հանքավայրի երկու հորատանցքերը՝ թիվ 1/09 և 2/09 շահագործվում են արդյունաբերական (շաղցման նպատակով): Ստուգման ընթացքում պարզվեց, որ ընդերքօգտագործման թիվ ՊՎ-123 պայմանագրով Ընկերության կողմից օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով ֆինանսական առաջարկներում (պայմանագրի հավելված 1) նախատեսված հանքավայրի շուրջը կառուցվելիք մետաղյա ցանկապատը, որպես ներդրում բացակայում է:

13.<<ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ>> ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Կոտայքի մարզի Արգնիի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունահանում.

<<ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ>> ՍՊ ընկերությունը (այսուհետ Ընկերություն) 2008 թվականի հուլիսի 9-ից արդյունահանում է <<Հանքային ջուր>> տեսակի օգտակար հանածո՝ արդյունաբերական(շաղցման) և բուժական նպատակով, ՀՀ Կոտայքի մարզի Արգնիի ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրից (հիմք՝ ստորերկրյա ջրերի հանքարդյունահանման թիվ 29/431, 29/432 և 29/433 լիցենզիաներ): Հանքավայրն ունի 3 հորատանցք, որից թիվ 3/62 և 6/64

հորատանցքները շահագործվում են արդյունաբերական (շալցման) և ածխաթթու գազի ստացման, իսկ թիվ 1/62 հորատանցքը՝ բուժական նպատակներով: Արդյունաբերական (շալցման) նպատակով Ընկերության լիցենզավորվող թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 1740 մ/խ ջուր: Ընկերությունը 2012, 2013 և 2014 թվականներին արդյունահանել է համապատասխանաբար 950, 170.5 և 68 մ/խ հանքային ջուր, որը կազմում է Ընկերությանը լիցենզիայով տրամադրված թույլատրելի չափաքանակի 22.7 տոկոսը, իսկ բուժական նպատակով Ընկերության լիցենզավորվող թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 6000 մ/խ ջուր: Ընկերությունը 2012, 2013 և 2014 թվականներին արդյունահանել է համապատասխանաբար 1652, 2908 և 1701 մ/խ բուժական հանքային ջուր, որը կազմում է Ընկերությանը լիցենզիայով տրամադրված թույլատրելի չափաքանակի 34.7 տոկոսը: Ինչպես արդյունաբերական (շալցման), այնպես էլ բուժական նպատակներով արդյունահանված հանքային ջրի փաստացի չափաքանակը չի գերազանցում Ընկերությանը լիցենզիայով տրամադրված չափաքանակը:

14. «Էմ Այ Բի Քոնսալթինգ» ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջանի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունահանում.

«Էմ Այ Բի Քոնսալթինգ» ՍՊ ընկերությունը (այսուհետ Ընկերություն) 2008 թվականի փետրվարի 13-ից արդյունահանում է «Հանքային ջուր» տեսակի օգտակար հանածո՝ արդյունաբերական (շալցման) նպատակով, ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջանի Ֆրոլովա Բալկա *ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրից* (հիմք՝ ՀՀ բնապահպանության նախարարության կողմից 13.02.2008թ. տրված ստորերկրյա ջրերի հանքարդյունահանման թիվ 24 լիցենզիա և ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից 18.12.2012թ. տրված օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն ՇԱԹՎ-29/378): Դիլիջանի Ֆրոլովա Բալկա *ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի 1M հորատանցքը* շահագործվում է արդյունաբերական (շալցման) նպատակով: Արդյունաբերական (շալցման) նպատակով Ընկերության թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 28 000 մ³/տարի ջուր: 2012, 2013 և 2014 թվականներին Ընկերությունն արդյունահանել է համապատասխանաբար 180մ³/տարի, 508,9մ³/տարի և 2014 թվականի երեք եռամսյակների տվյալներով կազմում է 695,2մ³/տարի հանքային ջուր: Արդյունաբերական (շալցման) նպատակով արդյունահանված հանքային ջրի փաստացի չափաքանակը չի գերազանցում Ընկերությանը թույլտվությամբ տրամադրված չափաքանակը:

15. << Ադամանդ-Կ >> ՍՊ ընկերություն՝ ՀՀ Վայոց Ձորի մարզի Ջերմուկի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունահանում.

<<Ադամանդ-Կ >> ՍՊ ընկերությունը Ջերմուկ հանքային ջրի հանքավայրում ունի 6 հորատանցք, որոնցից ներկայումս ընկերությունը շահագործում է ընդմաներ 1 հորատանցք՝ 30/62-ը: Ընկերությունը տարեկան օգտագործել է՝ 2012 թվականին 8121,0 մ³ այդ թվում՝ արդյունաբերական նպատակով արդյունահանվել է 1008,0 մ³, իսկ բուժական նպատակով՝ 7113,0 մ³, 2013 թվականին 8834,0 մ³ այդ թվում՝ արդյունաբերական նպատակով արդյունահանվել է 1647,0 մ³, իսկ բուժական նպատակով՝ 7187,0 մ³, իսկ 2014 թվականին 10 ամսում՝ 9378,0 մ³ այդ թվում՝ արդյունաբերական նպատակով արդյունահանվել է 1721,0 մ³, իսկ բուժական նպատակով՝ 7657,0 մ³: <<Ադամանդ-Կ >> ՍՊ ընկերությունն ունի էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության կողմից տրված օգտակար հանածոյի արդյունահանման ՇԱԹՎ թիվ 29/280 թույլտվությունը՝ արդյունաբերական

նպատակով 3500 մ³ և ՇԱԹՎ Թիվ 29/279 թույլտվությունը՝ բուժական նպատակով տարեկան 6000 մ³: Ինչպես նաև ընկերությունը ունի ընդերքօգտագործման ՊՎ Թիվ 279 և ՊՎ Թիվ 280 պայմանագրերը: 2014թ. հոկտեմբերի 14-ին <<Ադամանդ-Կ>> ՍՊ ընկերությունը դիմել է էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն՝ խնդրելով բուժական նպատակով տրված թույլտվության մեջ կատարել փոփոխություն, նախկին 6000 մ³ ջրաքանակին ավելացնել ևս 2000 մ³՝ դարձնելով տարեկան 8000 մ³: Ստուգման պահին Ջերմուկի հանքային ջրի հանքավայրի 30/62 հորատանցքի տեխնիկական նպատակով բաց թողնվող ջրի հաշվիչը չէր աշխատում: Ընկերությունը այդ հանգամանքը բացատրում է նրանով, որ հանքային ջրի առանձնահատկություններից ելնելով ջրում առկա հանքային աղերը նստվածքի տեսքով կուտակվում են հաշվիչի մեջ և արագ խափանում այն, որոնք պարբերաբար փոխարինվում են նորով:

Եզրակացություն

ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման գործընթացի օրինականության վերաբերյալ

1. Վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակաշրջանում 01.01.2012թ.-ից մինչև 01.12.2014թ.-ը ընդերքօգտագործման իրավունքների (մետաղական և ոչ մետաղական) տրամադրման ապահովման, ինչպես նաև հանքային իրավունքների վերաձևակերպման գործընթացների մասնակից, Նախարարության և Գործակալության պաշտոնատար մի շարք անձանց պարտականությունների կատարումը գուցորդվել է ոչ միատեսակ մոտեցումներով:
  - 2012թ.-ին տրամադրված ընդամենը 39 (որից մետաղական՝ 27) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 15-ը, որոնց տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ են արձանագրվել 10-ում (66.6%), որից մետաղականում՝ 9 և ոչ մետաղականում՝ 1:
  - 2013թ.-ին տրամադրված ընդամենը 46 (որից մետաղական՝ 24) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 28-ը, որոնց տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ են արձանագրվել 16-ում (57.1%), որից մետաղականում՝ 9 և ոչ մետաղականում՝ 7:
  - 2014թ.-ի 11 ամիսների ընթացքում տրամադրված ընդամենը 10 (որից մետաղական՝ 5) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության իրավունքներից, ընտրանքային մեթոդով կատարված վերահսկողությամբ ընդգրկվել են 6-ը, որտեղ բոլոր դեպքերում (100%) արձանագրվել են տրամադրման գործընթացում խախտումներ և թերություններ:
2. Արձանագրված փաստերը վկայում են, որ ուսումնասիրված 49 դեպքերում «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «...լիազոր մարմինը դիմումի գրանցման օրվանից հետո՝ 45-օրյա ժամկետում, որոշում է ընդունում դիմումի վերաբերյալ...: Եթե սույն մասով սահմանված ժամկետում լիազոր մարմինը դիմումի վերաբերյալ որոշում չի ընդունում, ապա դիմումը համարվում է բավարարված, իսկ լիազոր մարմնի իրավասու անձը օրենքով սահմանված կարգով

կրում է պատասխանատվություն» պահանջը Նախարարության և/կամ Գործակալության կողմից խախտվել է 32 դեպքում կամ 65%-ում: Արձանագրվել են մի շարք դեպքեր, երբ դիմումից մինչև որոշման կայացումը տևել է 100 և ավելի օր՝ սահմանված առավելագույնը 45-ի փոխարեն:

3. Վերաձևակերպման դիմում ներկայացնելու համար սահմանվել էր 12 ամիս ժամկետ և դիմումից մինչև վերաձևակերպման ավարտը ժամկետ չի սահմանափակվել, սակայն հավասար պայմաններում վերաձևակերպումների տևողությունները խիստ հակադրական են: Արդյունքում, Նախարարության կողմից խախտվել է՝ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» 7-րդ հոդվածի պահանջները (Կամայականության արգելքը):
4. Նախարարության կողմից «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի մի շարք պահանջների խախտման արդյունքում «Սթոուն Լենդ», «Արև 2» և «Գլոբալ Սիգնիչր գոլդ» ՍՊ ընկերությունների դիմումները նույն հոդվածի 4-րդ մասի պահանջով պետք է համարվեն բավարարված և ընկերություններին տրամադրվեն համապատասխան ընդերքօգտագործման իրավունքներ:
5. Վերահսկողության ընթացքում կազմված արձանագրությունները Նախարարության և Գործակալության կողմից ընդունվել են առանց առարկությունների, սակայն ներկայացվել են որոշ բացատրություններ (պարզաբանումներ) մի շարք խախտումների և թերությունների առաջացման վերաբերյալ, որոնք կողմերի միջև կայացած քննարկումից հետո կցվել են արձանագրություններին:

Տեսչության կողմից ստուգումների կազմակերպման և անցկացման ինչպես նաև մարկշեյթերական չափագրման համար անհրաժեշտ սարք/սարքավորումների օգտագործման վերաբերյալ

1. Վերահսկողության արդյունքում արձանագրվել է, որ ստուգումների մասնակից, ինչպես նաև ՀՀ մարզեր գործուղված, Տեսչության պաշտոնատար մի շարք անձանց պարտականությունների իրականացումը որոշ դեպքերում կրել է ձևական բնույթ: Այսպես, 2012 թ.-ին իրականացված թվով 93 ստուգումներից 61-ում (65.6%), 2013թ.-ին իրականացված թվով 130 ստուգումներից 27-ում (20.7%) և 2014թ.-ի առաջին կիսամյակում իրականացված թվով 72 ստուգումներից 26-ում (36%) արձանագրվել է ստուգումների իրականացման և համապատասխան փաստաթղթավորման մի շարք թերություններ, խախտումներ և անհամապատասխանություններ: Մասնավորապես, արձանագրվել են բազմաթիվ դեպքեր երբ.
  - Տեսչության աշխատակիցն ընդգրկվել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի հանձնարարագրում և ստուգում իրականացնելու նպատակով գործուղվել է կատարման վայր, սակայն չի ստորագրել ստուգման համապատասխան ակտը՝ 75 դեպք:
  - Տեսչության աշխատակիցը ընդգրկվել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի հանձնարարագրում և ստուգում իրականացնելու նպատակով չի գործուղվել կատարման վայր, սակայն ստորագրել է ստուգման համապատասխան ակտը՝ 46 դեպք:

Արդյունքում խախտվել է՝ «Հայաստանի Հանրապետությունում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի, ինչպես նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» 55-րդ հոդվածի պահանջները:

2. Վերահսկողության արդյունքում արձանագրվել է, որ 01.01.2012թ.-ից մինչև 01.08.2014թ.-ը Տեսչությունը չի ունեցել մարկշեյդերա-գեոդեզիական չափագրման համար անհրաժեշտ սարք/սարքավորումներ (այդ թվում՝ էլեկտրոնային տախեոմետր, GPS արբանյակային դիրքորոշման կայան, չափաժապավեն, էլեկտրոնային դիստոմատ, սկավառակավոր խորաչափ, տեսալուսանկարահանման սարք և այլն): Նշվածներից, էլեկտրոնային տախեոմետրը իրենից ներկայացնում է գեոդեզիական գործիք՝ հեռավորությունների ինչպես նաև հորիզոնական և ուղղահայաց անկյունների չափման համար: Վերջինիս միջոցով ստացված տվյալների մշակման արդյունքում ստացվում է ծավալ, որը կիրառվում է ընդերքօգտագործման վճարների օբյեկտ համարվող փաստացի ծավալների չափաքանակների և վճարների հաշվարկման համար: Տեսչության հիմնական միջոցների ցանկում, ինչպես նաև վարձակալական հիմունքներով, էլեկտրոնային տախեոմետրի չլինելու փաստը, համադրելով 2012թ.-ին՝ 49 , 2013թ.-ին՝ 93 և 01.07.2014թ.-ի դրությամբ՝ 48 կամ ընդամենը 190 փաստացի ծավալների չափաքանակների ստուգումների արդյունքների հետ, վերահսկողություն իրականացնող հանձնաժողովը արձանագրել է, որ վերոգրյալ բոլոր դեպքերում, տեսչության համապատասխան աշխատակիցների կողմից ընդերքօգտագործողների մոտ կատարված ծավալների չափումները և հաջորդիվ հաշվարկները խիստ պայմանական են:

3. Վերահսկողության ընթացքում կազմված արձանագրությունները Նախարարության և Տեսչության կողմից ընդունվել են առանց առարկությունների, սակայն Նախարարության կողմից ներկայացվել են որոշ բացատրություններ (պարզաբանումներ) մի շարք խախտումների և թերությունների առաջացման հիմնապատճառների վերաբերյալ, որը կցվել է արձանագրություններին:

Ընդերքօգտագործողների մոտ ընդերքի օգտագործման օրինականության նկատմամբ իրականացված ստուգումների արդյունքների վերաբերյալ:

Իրականացված թվով 15 ստուգումների արդյունքում արձանագրված փաստերը վկայում են, որ.

1. Ընդերքօգտագործող որոշ ընկերությունների կողմից լիարժեք չի կատարվում ընդերքօգտագործման պայմանագրերով ստանձնած պարտականությունները, այդ թվում՝ համապատասխան ներդրումները:
2. Ընդերքօգտագործման պայմանների թերությունները և անհամապատասխանությունները ի հայտ գալուն պես չեն վերացվում կամ չեն համապատասխանեցվում փաստացի իրավիճակին՝ ընդերքօգտագործման պայմանագրերում չի կատարվում համապատասխան փոփոխությունները:
3. Արձանագրվել են դեպքեր, երբ տարիներ շարունակ կատարվում են ընդերքի տեղամասի երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներ, իսկ արդյունքները չեն ներկայացվում պաշարների հաստատման համար:
4. Մի շարք դեպքերում ընդերքօգտագործող ընկերությունների կողմից համապատասխան սեփականատերերի հետ չի կնքվել հողատարածքի վարձակալության պայմանագրեր:

5. Ընդերքօգտագործողները շահագործում են նույն հորատանցքը, սակայն յուրաքանչյուրը իրեն տրամադրված առանձին լիցենզիային համապատասխան. օրինակ «Արզնի առողջարան» ՓԲ ընկերությունը շահագործում է <<ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ>> ՍՊ ընկերությանը տրամադրված Արզնիի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի թիվ 1/62 հորատանցքը: Նշված հորատանցքը, առաջնային իրեն տրամադրված լիցենզիայի համաձայն (առաջնային խողովակով), շահագործվում է «ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ» ՍՊ ընկերության կողմից:
6. Ընդերքօգտագործողների կողմից չեն կատարվում ֆինանսական առաջարկներում նախատեսված պահանջները, օրինակ <<ԵՐԵՎԱՆԻ ԳԱՐԵՋՈՒՐ>> ՓԲ ընկերության թիվ ՊՎ-123 պայմանագրով արդյունահանման նպատակով պայմանագրի հավելված 1-ում նախատեսված հանքավայրի շուրջը կառուցվելիք մետաղյա ցանկապատը, որպես ներդրում բացակայում է:
7. Արդյունաբերական (շշալցման), այնպես էլ բուժական նպատակներով արդյունահանված հանքային ջրի փաստացի չափաքանակը քիչ է ընդերքօգտագործող ընկերությունների լիցենզիայով տրամադրված չափաքանակից. օրինակ «Էմ Այ Բի Քոնսալթինգ» ՍՊ ընկերության կողմից Դիլիջանի Ֆրոլովա Բալկա *ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի 1M հորատանցքից* արդյունաբերական (շշալցման) նպատակով 2012, 2013 և 2014 թվականներին արդյունահանվել է համապատասխանաբար 180մ³/տարի, 508,9մ³/տարի և 2014 թվականի երեք եռամսյակների տվյալներով կազմում է 695,2մ³/տարի հանքային ջուր (ընկերության թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 28 000 մ³/տարի ջուր), իսկ <<ՎԻ ԸՆԴ ԷՅ ՏՈՒՐ>> ՍՊ ընկերությանը արդյունաբերական (շշալցման) նպատակով լիցենզավորվող թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 1740 մ/խ ջուր: Ընկերությունը 2012, 2013 և 2014 թվականներին արդյունահանել է համապատասխանաբար 950, 170.5 և 68 մ/խ հանքային ջուր, իսկ բուժական նպատակով ընկերության լիցենզավորվող թույլատրելի չափաքանակը կազմում է տարեկան 6000 մ/խ ջուր: Ընկերությունը 2012, 2013 և 2014 թվականներին արդյունահանել է համապատասխանաբար 1652, 2908 և 1701 մ/խ բուժական հանքային ջուր:
8. Ընդերքօգտագործողների մոտ սարքին չեն արդյունահանված հանքային ջրի չափաքանակը հաշվարկելու համար նախատեսված ջրաչափերը: Օրինակ <<Ադամանդ-Կ>> ՍՊ ընկերությանը պատկանող Ջերմուկ քաղաքի հանքային ջրի հանքավայրի 30/62 հորատանցքի տեխնիկական նպատակով բաց թողնվող ջրի հաշվիչը չի աշխատում:

Առաջարկություններ

ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությանը՝

- Ընդերքի տրամադրման գործընթացն իրականացնելիս խստորեն հետևել «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքով սահմանված ժամկետների պահպանմանը:
- Հանքային իրավունքների տրամադրման ժամկետների խախտման համար «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն, սահմանված կարգով պատասխանատվության ենթարկել իրավասու պաշտոնատար անձանց:
- Միատեսակ փաստական հանգամանքների նկատմամբ ցուցաբերել միանման մոտեցում՝ տեղիք չտալով անհավասար մոտեցմանը:

- «Սթոուն Լենդ», «Արև 2» և «Գլոբալ Սիզմիչո գոլդ» ՍՊ ընկերությունների համապատասխան դիմումները «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջով պետք է համարվեն բավարարված և ընկերություններին տրամադրվեն համապատասխան ընդերքօգտագործման իրավունքներ:
- Ընդերքի պետական տեսչության կողմից իրականացվող ստուգումներն իրականացնել «Հայաստանի Հանրապետությունում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան:
- Արգելել Ընդերքի պետական տեսչությանը՝ սխալմունքի անհայտ աստիճանով մարկշեյդերական չափագրման համար անհրաժեշտ սարք/սարքավորումների օգտագործումը: Չափման համապատասխան միջոցներն ենթարկել օրենսդրական չափագիտական հսկողության (ստուգաչափման):
- Քննարկել, անբարեխիղճ ընդերքօգտագործող ընկերությունների և/կամ դրանց հիմնադիրների ռեեստր վարելու հարցը՝ հնարավորինս բացառելով անգործունեության և կամայականության երևույթները:
- Ստորերկրյա հանքային ջրերի արդյունահանման լիցենզիայի տրամադրման ժամանակ հաշվի առնել ընդերքօգտագործողների կողմից հանքային ջրի արդյունահանման մոտավոր ծավալները:
- Համաձայն «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի գ) կետի, մեկամսյա ժամկետում ՀՀ վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն տրամադրել՝ հայտնաբերված խախտումները վերացնելու նպատակով իրականացված միջոցառումների վերաբերյալ:

ՀՀ տարածքում հանքավայրերի և հանքերակույմների ընդերքօգտագործողներին՝

- ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության հետ համաձայնեցված ժամկետներում կատարել ընդերքօգտագործման պայմանագրերով ստանձնած, սակայն սահմանված վերջնաժամկետին չիրականացված արձանագրված պարտավորությունները:
- Ընդերքօգտագործման պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունը սահմանված ժամկետում ավարտելու անհնարինության դեպքում դիմել ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն՝ դրանք վերանայելու առաջարկով:
- Դիմել ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն՝ փաստաթղթավորման վերաբերյալ արձանագրված բոլոր թերություններն ուղղելու և դրանք փաստացի իրավիճակին ու գործող օրենսդրությանը համապատասխանեցնելու համար:
- «ՀՀ հողային օրենսգրքի» 54-րդ, ինչպես նաև «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 17-րդ հոդվածների համաձայն՝ կնքել համապատասխան հողօգտագործման պայմանագրեր:
- Համաձայն «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի գ) կետի, մեկամսյա ժամկետում ՀՀ վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն տրամադրել՝ հայտնաբերված խախտումները վերացնելու նպատակով իրականացված միջոցառումների վերաբերյալ: